

A társadalmi tőke egyes elemeinek jelentősége a vidéki települések fejlődésében

A települések fejlődését számos nézőpontból megközelíthetjük, jelen tanulmány a heterodox fejlődésmélet egyes vonulatát követve, belső tényezők oldaláról teszi ezt, egészen pontosan a település kihívásaira választ adó döntéshozók szempontjából. A vizsgálat fő kérdése az, hogy milyen résztvevőkre van szükség, a politikus- innovátor- végrehajtó szerepek betöltéséhez, annak érdekében, hogy egy vidéki térségben elhelyezkedő település fejlesztése eredményes és az igényekhez igazodó lehessen? A válaszokat keresve a cikkben áttekintésre kerül az önkormányzat feladat- és felelősségi köre. Valamint a hatékony településfejlesztés kulstényezőiből kiindulva, eljutunk bizonyos (település) vezetői készségek beazonosításáig. Fontos megjegyezni, hogy egy vidéki település tartós fejlődése, a helyiek bevonása nélkül nehezen elképzelhető, ennek érdekében bemutatásra kerül a civil-, valamint a vállalkozói szféra jelentősége is.

Bevezetés

Kutatások hosszú sora foglalkozik a vidék kihívásaival. A téma megközelíthető gazdasági, szociológiai, vidékfejlesztési, vagy akár jogi szempontból. SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI (2016) számos problémát sorol fel, melyekkel a vidéki térségek településeinek szembe kell néznie. Gazdasági szemszögből említi a globalizációt, a technológia gyors változását, melyből az ipari struktúra változása is adódik, valamint a falusi térségek bizonytalan gazdasági lehetőségeit.

Társadalmi oldalról, a foglalkoztatás az elsődleges kérdés, mely erősen kötődik az imént említett témakörhöz, de ide tartozik a szerző szerint, az emberek változó életstílusa, és növekvő igényeik.

A települések fejlődését, az évek során felmerülő kihívásokra adott válaszok mindenképpen meghatározzák; azok a válaszreakciók, melyeket optimális esetben az adott település döntéshozói fogyanatosítanak. Javarészt múlik tehát a fejlődés, a település életében vezető szerepet játszó személyek döntésein és tevékenységén. VINCZE ÉS MEZEI (2003) kiemelik, hogy a vidékfejlesztés sikeressége a helyi végrehajtás szintjén dől el, melyet a társadalmi tőke és maga a lakók közössége együttesen befolyásol. A hangsúlyt, az együttes cselekvésre helyezi BURT (2001) in TÓTH (2018) is, aki a társadalmi tőke alatt, olyan előnyöket, elsősorban társadalmi- és versenyelőnyöket ért, melyek egyének és csoportok közös célra irányuló tevékenysége során alakulnak ki. Ennek kapcsán a fent említett, vezetői szerepben lévő személyek kifejezés, nem csupán személyeket, hanem csoportokat, gazdasági-, és egyéb szervezeteket egyaránt jelölhet.

A fenti gondolatok jelölik ki azokat a vizsgálati pontokat, melyekre a tanulmány figyelmet fordít:

- a polgármester, mint a település, és „a képviselőtestület – és az önkormányzat, mint jogi személy- törvényes képviselője (FEIK, 2014)”,
- a civil szervezetek, melyek alatt jelen írásban értünk minden olyan formális, s nem formális keretek között működő helyi közösséget, csoportot, társadalmi megmozdulást, melyeknek a településen vélemény-, és közösségformáló szerepe lehet;
- valamint a helyi vállalkozók, kik nem csupán a gazdasági-, hanem a társadalmi erőforrások szempontból is nagy jelentőséggel bírnak egy kistélepülés életében, tekintettel többek között, a kapcsolati hálójukra és véleményformáló képességükre.

G. FEKETE (2001) in BENCZE – KURILLA (2016) munkájában arról ír, hogy a település fejlődő pályára való állításához az alábbi három sze-

repló együttműködésére van szükség: innovátor – politikus – végrehajtó. Innovátor, mint ötletgazda. Politikus, aki kiterjedt kapcsolati hálójával és közigazgatási tapasztalattal rendelkezve támogatja a kezdeményezéseket. Végrehajtó, aki megtervezi, lebonyolítja és felügyeli a fejlesztést.

A tanulmány célja G. FEKETÉRE (2001) alapozva beazonosítani a fent említett vezetői szerepeket, amelyek betöltése előrelépést jelenthet a - közepes méretű -magyar falvak fejlődési pályára állásában. Ennek megállapításához szükséges feltárni a polgármester és a civil-, valamint a vállalkozói szféra jelentőségét a vidéki települések fejlődésében.

A tanulmány első lépésben áttekinti az önkormányzatok feladatait, szervezeti felépítését. Ezen túlmenően foglalkozik a településvezetők jogkörével, kötelezettségeivel. Majd megvizsgálja a polgármesterektől elvárható vezetői készségeket. Ez utóbbi összevetésre kerül a piaci körülmények között működő vállalkozások irányításához szükséges készségekkel. A tanulmány második fele, a civil szervezetek kialakulásáig visszanyúlva mutatja be, azok jelentőségét a vidéki településeken végbemenő folyamatok alakulásában. Végül röviden a helyi vállalkozások kerülnek a középpontba. Az áttekintés során felszínre kerülnek azon tényezők, feladatkörök és tulajdonságok, melyek alapján kísérletet tehetünk a célként kitűzött szerepkörök beazonosítására.

A cél elérése érdekében szekunder kutatás alapján kerülnek feltárára a fent említett tényezők. A témában elmélyedő kutatók tapasztalatira építve, felszínre kerülnek olyan sarokpontok, melyek jövőbeni vizsgálatok elméleti háttérét biztosíthatják.

Az önkormányzat feladatellátása, felelősségi körei a fejlesztésben

A szubszidiaritás elvét követve, a fejlesztési projektek megvalósításának gyakori szintje a települési önkormányzat, melynek felépítését, jogkörét és működését a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény szabályozza.

A törvény a helyi önkormányzás jogát a helyi választópolgárok körébe utalja, célja a közösségen belüli együttműködés kialakulása. Ezen jogokat a választott képviselők útján érvényesítik. A választott önkormányzat ellátandó feladatait

a törvény 13. §-a, huszonegy pontban határozza meg, melyek olyan nagyobb témaköröket takarnak, mint a településfejlesztés, -rendezés, -üzemeltetés; egészségügyi-, szociális-, és óvodai ellátás; kultúra; közbiztonság; hulladékgazdálkodás; helyi környezetvédelem; helyi gazdaság. A feladatellátás során, a törvény kiköti továbbá, az önszervező közösségek működésének segítségét, a velük való együttműködést, a közügyekben való részvétel biztosítását, a települési önfenn tartó képességének erősítését és a belső erőforrások hasznosítását. Összefoglalva, az ellátandó tevékenységek köre, főként a további önként vállalt feladatokkal kiegészülve, rendkívül széles, annak való megfelelés, összehangolt szakmai háttérrel igényel.

A helyi önkormányzat jogi személy, melynek feladatellátását a képviselő-testület, a polgármester, a jegyző és a képviselő-testület bizottságai látják el. A képviselő a választóinak érdekeit képviselve kell, hogy részt vegyen a testületi-, és bizottsági üléseken. A polgármester, mit tisztségviselő irányítja a, 2000 fő lakosságszámot meghaladó településeken, a polgármesteri hivatalt, meghatározza a hivatal feladatait, az önkormányzat munkájának szervezését; valamint munkáltatói jogot gyakorol a jegyző és az önkormányzati intézmények vezetői tekintetében.

A jegyzőnek döntéshozói jogköre van a részére kiutalt államigazgatási ügyekben. Emellett ő gondoskodik a feladatok ellátásának ellenőrzéséről, a polgármesteri döntések előkészítéséről. Munkáltatói jogköre az önkormányzati hivatal, ill. a közös önkormányzati hivatal, köztisztviselőire és munkavállalóira terjed ki.

Az önkormányzat, tevékenysége során, a képviselő-testület által meghatározott feladatokat látja el, melynek része a gazdasági program. Ez a program tartalmazza a költségvetéssel összhangban meghatározott célokat és feladatokat, melyek a vidék hármas funkcióját figyelembe véve, a település előrehaladását biztosítják, különös tekintettel a helyi közszolgáltatások minőségének javulására.

A törvényi keretek értelme szerint, adott település fejlődésében a polgármester kiemelkedő szerepet játszik. Természetesen a jegyző ellenőrzése és a képviselő-testület közreműködése, valamint az adminisztratív háttér támogatása elenged-

hetetlen. A munkáltatói és felelősségi jogkörök kapcsolataiból azonban, egyértelműen kitűnik a polgármester, - legyen főállású vagy társadalmi megbízatású egyaránt -, mint elsődleges tisztviselő illetékessége.

A (vidéki) települések sikerességének sajátosságai

MOLNÁR (2013) valamint GYŐRI – MIKLE (2017) tanulmányában ír az általánosan elterjedt felfogásról, mellyel gyakran találkozhatunk, miszerint egy település fejlődését, sikerességét, a gazdasági teljesítőképességével azonosítják és „hard” mutatókkal próbálják kifejezni azt. A megközelítés előnye, hogy könnyen kinyerhető és számszerűsíthető adatokat alkalmaz, ezáltal relatíve gyors és könnyen értelmezhető eredményt ad. A kutatásban vizsgált rurális terekben jellemzően fogva a gazdasági potenciál alacsonyabb, így a fent említett módszerekkel vizsgált fejlődés, fejlettség a valóságtól eltérő eredményekhez vezethet. Ezen térségek vizsgálatánál melyek, a gazdasági értelemben vett tőkén túl, sokkal inkább bővelkednek új tökefajtákban, a térségenként különböző, egyedi és sajátos jelenségek tanulmányozására kell fektetni a hangsúlyt (TÓTH, 2018).

KELLER (2011), SCHUMPET (1961) és HIRSCHMAN (1958) munkásságához köti a heterodox fejlődésemelvények gyökereit, melynek meghatározó képviselőjeként Amartya SENT (1999) nevesítik. Az elmélet a vidéki térségek kutatásában is jól alkalmazható, hiszen a gazdasági növekedést megkülönbözteti a fejlődéstől. Ez utóbbit tágabb, mélyebb fogalomként értelmezi. Valójában a fejlődés, politikai, társadalmi és intézményi átalakulások során, az életminőségben bekövetkező, pozitív változást jelenti.

Ide kapcsolható MOLNÁR (2013) megállapítása, mely szerint a fejlődésben a hangsúly szintén az életminőségre terelődik, a fenntarthatósággal kiegészítve. A szerző szerint a folyamatosan változó társadalmi és gazdasági térben való helytálláshoz, a településeknek széles eszköztárral kell rendelkeznie, melyek megtalálásán és alkalmazásán van a hangsúly. Ennek kapcsán sorol fel olyan tényezőket, amelyek szükségesek a települések sikerességéhez. A tényezőket több kategóriába sorolja a tanulmány:

– Elsősorban a helyzeti adottságok a meghatá-

rozóak, úgy mint maga a település elhelyezkedése és minden olyan helyi erőforrás, amely bármilyen formában megtestesítve értéket jelenthet.

- A második és egyben legterjedelmesebb kategória a humán vagy társadalmi tőke, ide tartozó tényező az innovátor mag, a hiteles településvezetés, e kettő közötti szinkron, a tevékeny közösség, valamint a támogató (közigazgatási) környezet, amelyet a szerző „pozitív shadow-hatásként” fogalmaz meg.
- A harmadik, településmarketing csoportba tartozik a „jövőtervek beágyazása a helyi közösségbe”, a pozitív belső és külső imázs kialakítása.

Mindezen faktorok együttes megléte áll a sikeres helyi fejlesztés háttérében.

Jelen írás szempontjából a humán/társadalmi tőke kategóriájával foglalkozunk. PÁLNÉ KOVÁCS (2014) a társadalmi tőkét, az identitással, a részvétellel és a tudással együtt, a helyi sikerek, vagy kudarcok magyarázó tényezői között említi.

A társadalmi tőke jelentőségét és az emberi viszonyokat a hazai regionális kutatások további szakértői sem vitatják (RECHNITZER, 2016; G. FEKETE 2001; KABAI, 2018), munkájukból kiderül, hogy a település első emberének képességei és kapcsolati hálójára, az ötletgazdák körére, a helyi közösség összetartása és befogadóképessége, valamint a csoportok összefogása és közös, tudatos fellépése - különösen kistelepülések tekintetében – elengedhetetlen a jövő pozitív formálása szempontjából.

A településvezetők képességeinek, tulajdonságainak jelentősége

A tanulmány szempontjából, a helyi kezdeményezések összefogója, a polgármester személyében kell, hogy megtestesüljön, hiszen ő a település lakosok által választott elsődleges képviselője. A kezdeményezéseknek, projekteknek az ő tudta és jóváhagyása nélküli megvalósítása gyakran a helyi érdekek sérüléséhez vezethet. Munkájában meg kell felelnie elsősorban a lakosság, a helyi gazdaság szereplői, a civil szféra, valamint a felsőbb közigazgatási szintek-elvárásainak is. Mindezeket az előző fejezetben ismertetett feladatokkal és felelősségi körökkel összevetve elmondható, hogy a polgármester helytállásához

szükség van bizonyos készségekre és képességekre.

GERGELY (2014) esettanulmányában a polgármesterek szuburbanizációs folyamatokra vonatkozó befolyásáról szóló tanulmányában megállapítja, hogy amennyiben a megfelelő jellemzőkkel, attitűdökkel rendelkezik az adott vezető, hatásosan tud a betelepülések mértékére (ennek következményei által, a település fejlődésére) hatást gyakorolni. Ilyen tulajdonságok az előrelátás, a kreativitás, a bátorság, a szakmai segítség igénybevétele, a kapcsolatépítési képesség és az átgondolt tervezés képessége. A szakmaiságra, az előrelátásra és a tervezés képességére a reális célokat megfogalmazó stratégiák kidolgozásához van szükség. Külön kiemeli a szerző az együttműködés képességét, mely a közös munka folyamatosságát biztosítja. Az előrelátás, vagy helyzetfelismerés nem csupán a piaci viszonyok között kiemelt fontosságú, a települések fejlődéséhez is szükséges előfeltétel. Főként a lakossági igények és a külső környezet folyamatos változása kapcsán.

GERENCSEÉR ÉS TÓTH (2017) két település fejlődési pályáját vizsgálta, a helyi vezetés szemszögéből. Megállapításaikból szintén kiemelhető néhány olyan jelentős polgármesteri tulajdonság, melyeket meghatározónak tartanak a sikerek elérése szempontjából. Ebben a tanulmányban is felmerül – az előrelátás, és a tervezési képesség, valamint a kapcsolati tőke. Említhetjük még az elköteleződést, a szakmai tapasztalatot, a kitartást és az elszántságot.

NEMES és VARGA (2014) a sikeres helyi fejlesztések mögött álló személyt, karizmatikus egyéniségként nevesíti. Első tulajdonságként az érdekérvényesítés érdekében a jó kommunikációs képességet említik, majd ide párosítják még az elhivatottságot is. Elengedhetetlen a következetesség a tervek véghezviteléhez, továbbá a bizalom. Bizalom és szeretet a hely, a helyi emberek iránt.

A következőkben hazai szerzők, településvezetői tulajdonságokról tett megállapításai kerülnek összevetésre a nemzetközi vezetéselmélettel és gyakorlattal foglalkozó szakemberek által megállapított, szükséges vezetői készségekkel.

MOSS (1999) a vezetői eredményességről írt könyvében a jó menedzser tulajdonságait taglalja. Az általa felsorolt-tulajdonságok közül a ma-

gas követelmények támasztásának képessége, az előzőekben említett stratégiaalkotási képességgel azonosítható. Ugyanis a helyes célok megfogalmazásánál a reális és határozott követelmények állítása elengedhetetlen. A kérdés és hallgatás képességét, az együttműködő készség megnyilvánulásaként értelmezhetjük, Gondolva itt a problémák megértésére, valamint az alsóbb és felsőbb szintekkel való hatékony kommunikációra. A jó koordinátori és feladatátruházó tulajdonságok a gördülékeny folyamatok lebonyolításában játszanak szerepet. Ez utóbbi egy települési beruházás megvalósítása során is elengedhetetlen tulajdonság.

ADAIR (2008) vezetői készségekről szóló művéből szinte az összes tényező beazonosítható a polgármesterektől elvárt jellemzők közül. Az alázat és a lelkesedés az elkötelezettségben jelenik meg, a belső tűz a dinamikában, az önbizalom a bátorságban.

MAXWELL (2007) sorakoztatja fel a legtöbb nélkülözhetetlen tulajdonságot, a hatékony menedzseri pozíció betöltéséhez. Az általa felsorolt 21-ből, 12-vel található kapcsolat a polgármesterektől elvárt tulajdonságok közül. A szakértők közül Maxwellnél jelenik meg egyértelműen a bátorság, a kapcsolatok és a jövőkép témaköre a polgármesterektől elvárt fontos tulajdonságok közül.

Az egyezésekből látható tehát, hogy egy község, vagy város vezetéséhez szükséges készségek és képességek döntő hányadban megegyeznek a piacon jelenlévő vállalkozások vezetőitől elvárt tulajdonságokkal. „Olyan tényezőkről van szó, amelyek az egyén számára személyes anyagi és nem anyagi haszonnal, a közösség és a társadalom számára pedig társadalmilag szükséges jóval kecssegetnek (TÓTH, 2018)”.

A civil szféra és a helyi vállalkozók jelentősége

A civil szféra jelentőségéről, a települések életében betöltött szerepükről bőséges szakirodalmi forrásanyag áll rendelkezésre (SZÖRÉNYINÉ KUKIRELLI 2016; RAGADICS et al. 2007; NÁRAI 2003; REISINGER 2012; BUCHER – PIRIS 2010), mely a téma fontosságát jelzi. NEMES ÉS VARGA (2014) azt is kiemelik, hogy a helyi közösségek fejlesztésbe való bevonásának szüksé-

gességére, főként, - a tanulmányban is vizsgált - falusi térségekben mutatnak rá.

A fenti szerzők mind egyetértenek abban, hogy a civil kezdeményezések létjogosultságát, a globalizáció egyes hatásai hívták életre. Az egyre inkább szélesedő (lakókörnyezettől elvárt) lakossági igények, a specializált, egyénre szabott, ügyfélorientálttá váló társadalmi szolgáltatások iránti kereslet növekedését, az állami és a piaci szektor tevékenysége nem minden tekintetben tudta megfelelően kielégíteni. Ennek következtében Európa szerte, majd a kilencvenes évektől hazánkban is egyre nagyobb szerep jutott a civil szerveződéseknek.

A folyamat másik oldalát világítják meg FÖLDI (2009) és BODÓ (2005), miszerint „a döntéshozók zárt világa” az egyre inkább sokrétűvé váló társadalmi folyamatokat külső segítség nélkül nehezen tudta nyomon követni. Ezáltal az egyes feladatok kielégítő ellátása is nehezebb lett, így az egyes, korábban teljesített tevékenységeket, valamint az újonnan kialakuló tevékenységeket a civil szféra vállalta át (BODÓ 2005).

A civil szektor jelentősége a kilencvenes évektől hazánkban is egyre növekszik, tevékenységi köre pedig diverzifikálttá válik. A helyi társadalom körében felmerülő problémák felismerése és kezelése mellett a civil szféra erős szervező erőként is bír. Az önszerveződés elősegítése és támogatása által a helyi közösség, az identitástudat erősítésében játszik szerepet. Más nézőpontból kezdeti fókusz van jelen a társadalom és a politika, valamint a politika és a szakma között, ezáltal jut szerephez a szakpolitikák formálásában. Harmadik oldalról tekintve a gazdasági jelentősége sem elhanyagolható. A szektor részt vesz a közjavak előállításban, tevékenységi körtől függően jelentős tárgyi, anyagi, és immateriális eszközt halmoz fel, valamint a foglalkoztatás növeléséhez is hozzájárul. Működésében a magánszemélyek, az önkormányzat és a vállalkozások mellett az egyház is jelen van (NÁRAI 2003; BUCHER – PIRIS 2010).

NÁRAI (2003), REISINGER (2012), valamint BUCHER – PIRIS (2010) is egyetértenek abban, hogy a civil kezdeményezések szerepe a hagyományos statisztikai mutatókkal nehezen, vagy egyáltalán nem mérhető, nem számszerűsíthető könnyedén. Ám tevékenységük bizonyít-

hatóan hozzájárul a helyi életminőség javításához (SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI 2016). Állásfoglalásukkal, befolyásukkal hatással lehetnek a város vagy község „sorsát alakító döntésekre”, annak fejlődésére. FÖLDI (2009) szintén az előző szerzőkkel hasonló állásponton van, ő azonban „mikroközösségként” nevezi meg a civil szférát. Véleménye szerint tevékenységük alapja „a lokális cselekvés”, mellyel az önkormányzatnak stratégiai partnerként kellene együttműködnie, hiszen ezek a közösségek a társadalom széles és más módon nehezen elérhető rétegét érik el. Ezáltal hasznos információkkal, ötlettel szolgálhatnak az igények felmérésével, valamint a felmerülő problémák megoldásával kapcsolatban. Ezt a fajta együttműködést a szerző „governance”-ként, a település vezetési és irányítási keretként nevezi meg, a közösségi – piaci – civil partnerségre alapozva. A „governance” jellegű vezetés magja nem újkeletű, hiszen annak alap gondolatát az OECD már 1999-ben megfogalmazta.

KISS ÉS SZEKERESNÉ KÓTELES (2010) a településfejlesztési stratégia kapcsán közelíti meg a civil szféra bevonásának fontosságát a települések vezetésébe. Megállapításaik alapján ahhoz, hogy egy adott településen ne egymástól függetlenül, párhuzamosan futó projektek jöjjenek létre, hanem a település egészére kiterjedő komplex fejlesztés, már a fejlesztési stratégia helyzetfelmérési szakaszába, majd később az értékelési-, tervezési folyamat egészébe be kell vonni a helyi közösség képviselőit, hiszen így növelhető mind a látókör, mind pedig a cselekvőkészség. RAGDICS (2012), LUDESCHER Gabriella (2010) nyomán szintén a fentieket támasztja alá, miszerint a helyi problémákat egy „komplex rendszerként” kell látni és kezelni, melyhez a civil szervezetek helyi ismeretei (BUCHER – PIRIS 2010) elengedhetetlenek, főként a kisebb települések életében.

A települések életében jelen van még egy olyan szektor, melynek tevékenysége hatással bír, annak fejlődési tendenciáira. Ez a vállalkozói szektor, melynek a gazdasági teljesítőképességben és foglalkoztatásban betöltött szerepén túli jelentőségéről számos tanulmány ír. RAGDICS (2012), LUDESCHER Gabriella (2010) alapján a helyi vállalkozók közös érdekek mentén való összefogásáról, az informális kommunikációs

csatornák szerepéről ír a közös munka helyi identitást növelő hatásával kapcsolatban. Az identitás mellett, a „vállalkozói elkötelezett lokális értelmiség” erősítheti a község intézményeit, valamint a fejlődés bázisaként szolgálhat. GERENCSÉR és TÓTH (2017) a vállalkozók integráló képességét emelik ki, mellyel a legkülönbözőbb csoportokat tudják megnyerni. Kiemeli azonban, hogy a vállalkozók képességeiknél fogva akár saját maguk – akár önző céljaik – számára is formálhatják a helyi közösséget. Ennek elkerüléséhez elengedhetetlen az érdekek egyeztetése, az önkormányzat együttműködő magatartása. TÓTH (2018) is megállapítja GRANOVETTER (1973), FUKUYAMA (1995), és STIGLITZ (1999) nyomán, hogy „minél erősebb a kötés, valamint minél erősebb a bizalom, annál nagyobb a gazdasági fejlődés és a társadalmi jólét emelkedésének valószínűsége.”

A helyi vállalkozásokkal való kapcsolattartás fontosságát támasztja alá KOVÁCH (2012), aki szerint főként a kisvállalkozások – melyek jól integrálódtak a társadalmi rendszerbe, ennek okán a helyi értékrendet tükrözik – visszafelé irányuló hatásként befolyásolhatják a társadalmi értékrendet véleményalkotásukkal.

A GERENCSÉR és TÓTH (2017) szerzőpáros tanulmánya végén megállapítja, hogy optimális esetben a helyi politikát a település vezetésének értékrendje, a vállalkozói környezet, valamint a civil szervezetek együttesen alakítják.

A társadalmi tőke kapcsolatrendszere és fontossága

A mai természeti, gazdasági, társadalmi és jogi körülmények között egy település sikeres fejlesztése rendkívül összetett feladatot jelent. Mindazon tényezők közül, amelyek a fejlődést meghatározzák, kiemelendők a helyi értékek és az azokat felismerni-, azokra építeni tudó társadalmi erőforrások. Az áttekintett forrásmunkákból kiderült, hogy a civil szektor potenciális ismeretei a helyi értékekről és a helyi társadalomról, nélkülözhetetlen alapot nyújthatnak a sikeres fejlesztési stratégia kidolgozásához. A stratégia megvalósításához-szükség van az érintettek aktív bevonására, véleményalkotásuknak, ötleteiknek, kezdeményezéseiknek a figyelembe vételére. Másodsorban a helyi igények kielégítésében, szintén kulcsszerepet játszanak a társadalmi kezdeményezések, melyek támogatását, az életmi-

nőség növelés érdekében, az önkormányzatnak szem előtt kell tartania. Mindehhez a település első emberének rendelkeznie kell olyan általános elvárt vezetői kompetenciákkal, melyek segítik település fejlődését. Ilyen, a teljesség igény nélkül: bizonyos helyzetek felismerése, a civil és vállalkozói réteggel való együttműködés, érdekérvényesítés, a tudatos cselekvés, kommunikáció, elhivatottság. ZONGOR (2016) nyomán kijelenthetjük, hogy a vezetői kompetenciáknak párosulniuk kell, a megfelelő tudással, és felkészültséggel, a jogszabályi és társadalmi viszonyokból adódó változó feladatellátáshoz.

A dolgozat elején felvetett politikus – innovátor – végrehajtó szerepkörök betöltésére valóban szükség lehet, hiszen a szerteágazó vezetési feladatok egy kézben való összpontosítása erőt próbáló feladat.

- A *politikus* szerepe az, amely a legkönnyebben behatárolható, a legtöbb kistélepülés életében ez a polgármester, ám egyes esetekben ezt a szerepet a körzet parlamenti képviselője is betöltheti, akár több településen egyszerre.
- Az *innovátor* kiléte lehet a legváltozatosabb, betöltheti azt a polgármester, egy helyi civil szervezet-, vagy vállalkozás vezetője, egy lakos, vagy lakosok csoportja, de akár ezek bármilyen kombinációban kialakuló csoportja is. Ez a szerep tehát összpontosulhat más-más, illetve egyszerre több személy kezében is, a fejlesztés jellegétől függően.
- A *végrehajtó* szerepe az önkormányzat kötelezően ellátandó feladatai esetében a jegyzőt illeti meg, de egyes projektek, programok esetében kiválhat egy végrehajtó az ötletgazdák közül, vagy megbízás útján. Mindenképpen leszögezendő azonban, hogy a fejlesztési folyamat kiteljesedéséhez, a végrehajtó szerepe, betöltőitől függetlenül elengedhetetlen a fejlődéshez, ezért minden esetben szükséges annak konkrét kijelölése a fejlesztések során.

Ezek a szerepek a szerző meglátása szerint nem válnak el minden esetben élesen, és nem is minden esetben 3 különböző személyben testülnek meg. A szerepek szétválását, vagy egybeolvadását a települések mérete, a helyi társadalmi csoportok száma és jellege, valamint a vállalkozók megléte egyaránt befolyásolhatja. Jellemzően egyre a kisebb lélekszámú települések felé haladva, gyakrabban lelhető fel, hogy e három

szerep nem válik szét és kiváltképpen a polgármesterre hárul minden, ezekkel járó feladat.

Az előzőkből látható, hogy a sikeres fejlesztés csak csapatmunkával lehet igazán eredményes. A mai decentralizált önkormányzati rendszer által létrehozott helyzetben, felértékelődött az együttműködés szükségessége, egyetértve ZONGOR (2016) gondolatával miszerint, „fokozottabb belső együttműködésre lesz szükség a település vezetése és az önkormányzás alanyai, vagyis a helyi polgárok között, hogy mindkét fél megtegye a maga hozzájárulását a közösségi feladatok ellátásához is”. A polgármester, a civil szféra és a helyi vállalkozások közötti együttműködés fontossága, „az emberi és közösségi erőforrások személyközi kapcsolatrendszerbe ágyazott megjelenése” (TÓTH, 2018) tehát vitathatatlan, így izlelgeti egy vidéki település a fejlesztéspolitika egyik legfontosabb alapelvét a szubszidiaritást.

A magyar falusi térségek fejlesztésében, a társadalmi tőke erőforrásjellegének felismerése, annak tudatosítása, fontos célként kezelhető.

Bizonyos személyiségjegyek meglétének-, és a településvezetők tudásának szükségessége, azok birtoklásának kérdését vonja maga után. Az egyes gyakorlatban alkalmazható vezetői készségeknek-, valamint a közigazgatási ismeretek megszerzésének lehetőségét szükségszerű volna biztosítani a településvezetők számára. Elengedhetetlen több hazai és nemzetközi példa felkutatása, melyek nyomán gyakorlati tapasztalatok adhatók át. Továbbá személyiségprofilok elemzésén keresztül, felépíthető az elsajátítandó vezetői készségek köre.

KRAJNYÁK EMMA

Jegyzetek

1. A szerző: Krajnyák Emma, PhD hallgató
DE GTK Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

krajnyak.emma@econ.unideb.hu

Témavezető: Prof. Dr. Nagy Géza

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány gondolatának felvetődéséért köszönet Dr. Dajnoki Krisztina egyetemi docens asszonynak. A tanulmány véglegesítése folyamán adott hasznos tanácsiért és iránymutatásáért őszinte köszönettel tartozom Dr. Nagy Géza egyetemi tanának. A tanulmány a Pallas Athéné

Domus Educationis Alapítvány támogatásával jött létre.

Forrásjegyzék

ADAIR, John: Vezetői készségek. Manager könyvkiadó, Budapest, (2008) 79. p

BENCZE Szabina - KURILLA Annamária : A humán erőforrás szerepe az aprófalvak innovatív fejlesztésében Husztót és Kovácsszénája példája alapján. = Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok, 1 (2016) 2, 49-60.

BODÓ Barna: Kistérségek, civilek, szerkezetek = Tér és Társadalom, 19 (2011) 1, 115-139.

BUCHER Eszter - PIRISI Gábor: Nonprofit szektor a kisvárosokban = Tér és Társadalom, 24 (2010) 4, 195-206.

BURT, Ronald: Structural Holes versus Network Closure as Social Capital. In: Nan,

L.–Cook, K.–Burt, R. S. (eds.): Social Capital: Theory and Research. Aldine de Gruyter, New York. (2001) pp. 31–56.

FEIK Csaba: A polgármesteri hivatalok irányítása és vezetése, az abban közreműködők feladat- és hatásköre= Pro publico bono- Magyar közii igazgatás, (2014) 4, 124-143.

FÖLDI Zsuzsa: A társadalmi részvétel szerepe a városfejlesztés gyakorlatában – európai és hazai tapasztalatok = Tér és Társadalom, 23 (2009) 3, 27-43.

FUKUYAMA, Francis: Trust: The Social Virtues and The Creation of Prosperity. Free Press, New York. (1995) 457 p.

GERENCSÉR Ilona - TÓTH Tamás: „Lesz ez még így sem” avagy a településvezetők szerepe helyi fejlesztésekben két település példáján keresztül = Studia Mundi – Economica, 4 (2017) 3, 2-11.

GERGELY Júlia: Településvezetés és szuburbanizáció = Tér és Társadalom, 28 (2014) 4, 138-156.

G. FEKETE Éva: Innovációk a kistérségi fejlesztésben = *Tér és Társadalom*, 15 (2001) 3–4, 39-53.

GRANOVETTER, Mark: The Strength of Weak Ties= American Journal of Sociology, 78 (1973) 6, 1360–1380

GYÖRI Róbert - MIKLE György: Fejlettség területi különbségeinek változása Magyarországon, 1910–2011 = Tér és Társadalom, 31 (2017) 3, 143- 165.

HIRSCHMAN, Albert O.: *The Strategy of Economic Development*. Yale University Press, New Haven/London (1958) 217 p.

KABAI Gergely: Bizalom, közösség, kötődés. Társadalmi tőke két balatoni járásban = Comitatus, Különszám. (2018), 24-36.

KELLER Judit: „Heterarchia és fejlődési pályaváltás. Új elméleti megközelítés a kistérségkutatásban” = Tér és Társadalom, 25 (2011) 3, 3-26.

KIS Krisztián és SZEKERESNÉ KÖTELES Rita: A helyi akciócsoportok szerepe a versenyképes és fenntartható vidékfejlesztés megvalósításában = Tér és Társadalom, 24 (2010) 3, 119-135.

KOVÁCH Imre: A vidék az ezredfordulón. A jelenkori magyar vidéki társadalom szerkezeti és hatalmi változásai. Argumentum – MTA TK, Budapest (2012) 244 p.

MAXWELL, John C.: A vezető 21 nélkülözhetetlen tulajdonsága. Bagolyvár Kiadó, Budapest (2007) 158. p.

MOLNÁR Melinda: Factors of success in case of local society = *The Central European Journal of Regional Development and Tourism*, 3 (2013) 5, 63-70.

MOSS, Geoffrey: A vezetői eredményesség ABCje – útmutató új menedzsereknek. Bagolyvár Kiadó, Budapest (1999), 141. p.

NÁRAI Márta: Civil szervezetek egy kisváros életében = Tér és Társadalom, 17 (2003) 1, 91-115.

NEMES Gusztáv és VARGA Ágnes: Gondolatok a vidékfejlesztésről – alrendszerek találkozása, társadalmi tanulás és innováció = *Educatio*, 23 (2014) 3, 384-393.

OECD [Organisation for Economic Cooperation and Development] (1999): *Best Practices in Local Development*

PÁLNÉ KOVÁCS Ilona: Jó kormányzás és decentralizáció. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, (2014), 60. p.

RAGADICS Tamás: Ludescher Gabriella: A vállalkozások és a közösségek szerepe a rurális térségek megújulásában = *Tér és Társadalom*, 26 (2012) 3, 142-146.

RAGADICS Tamás - VARGA Ivett - FÜZESI Zsuzsanna: Civil együttműködések a kis-települési szintereken = Tér és Társadalom, 21 (2011) 3, 117-128.

RECHNITZER János: A területi tőke a városfejlődésben, A Győr kód. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, (2016) 270 p.

REISINGER Adrienn: Civil/nonprofit szervezetek a kohéziós politikában – elméleti alapok = Tér és Társadalom, 26 (2012) 1, 41-66.

SEN, Amartya: *Development as Freedom*. Oxford University Press, Oxford (1999) 369 p.

SCHUMPETER, Joseph A.: *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Oxford University Press, Oxford (1961) 255 p.

STIGLITZ, Joseph: Formal and Informal Institutions. In: Dasgupta, P.–Sergeldin, I. (eds.): *Social Capital: A Multifaceted Perspective*. The World Bank, Washington D.C. (1999) pp. 59–68.

SZÖRENYINÉ KUKORELLI Irén: Az innováció szerepe a falvak életében = *Tájak, régiók, települések térben és időben: tanulmánykötet Beluszky Pál 80. születésnapjára*. Sikos T. Tamás, Tiner Tibor (szerk.) ,Budapest, Dialóg Campus Kiadó, Budapest (2016) 417-428.

TÓTH Balázs: Észrevételek a tőkéértelmezés kiteljesedéséről... és ami utána következik = *Tér Gazdaság Ember*, 3 (2018) 6, 11-38.

VINCZE Mária - MEZEI Elemér: A romániai kászoni kistérség fejlesztésének emberi erőforrás-adottságai = Tér és Társadalom, 17 (2003) 1, 155-183.

ZONGOR Gábor: Az új magyar önkormányzati rendszer = Comitatus, Különszám, (2016), 71-82. in.: AGG Z. (szerk.): *Közigazgatási tanulmányok, Comitatus 2016. évi különszám*

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól